

Междудържавно сътрудничество и добавена стойност на ниво ЕС в областта на хроничните незаразни болести (ХНБ)

Резюме на консенсусното
изявление на съвместното
действие CHRODIS-PLUS¹

Октомври 2020

¹Consensus Statement constitutes Deliverable 4.2 of JA-CHRODIS PLUS and aims to analyse the JA CHRODIS (2014-2017) and JA CHRODIS-PLUS (2017-2020) experiences and lessons learnt in terms of integration in national policies and sustainability. The aim was to reach consensus (a “Consensus Statement”) concerning the EU added value of cross-country collaboration in the field of health promotion and prevention and management of chronic diseases beyond the project. It also contributes to understanding current NCDs strategies and implementation routes, particularly to reach EU citizens across the life-course in the places where they live, work, study and grow, with the ultimate goal to improve health and wellbeing for all.

Защо да предприемаме действия, насочени към превенцията и контрола на ХНБ?

Хроничните незаразни болести, включително сърдечно-съдовите заболявания, рак, диабет и хроничните респираторни заболявания, са основна причина за здравната и социална тежест в целия Европейски съюз (ЕС) (2, 3). Нивата на полиморбидност, появата на множество хронични заболявания у един човек, се покачват, засягайки над 60% от хората над 65-годишна възраст в европейския регион (4). ХНБ и полиморбидността са свързани с многобройни неблагоприятни здравни и социални последици, включително преждевременна смърт, увреждания и влошено качество на живот. Лечението и контролът на полиморбидността поглъща приблизително между 70% и 80% от бюджетите за здравеопазване в целия ЕС, което поставя здравните системи под силен натиск и представлява едно от най-неотложните и важни фискални и социални предизвикателства за държавите членки).

Полиморбидността е по-широко разпространена сред групи от населението в неравностойно социално положение и вероятно ще увеличи неравенствата в здравеопазването, дори и в държави, в които достъпът до здравни услуги е всеобщ, свободен и безплатен от десетилетия. Справянето с проблемите в здравния сектор само по себе си никога няма да бъде достатъчно за решаване на нарастващото предизвикателство, свързано с ХНБ; винаги ще са необходими допълнителни действия от други сектори и заинтересовани страни (5).

Намаляването на тежестта от ХНБ става все по-спешно в контекста на пандемията от SARS-CoV-2 (COVID-19). Пандемията е не само криза за общественото здраве в световен мащаб, но оказва и силно отрицателно въздействие върху световната икономика, излагайки на риск физическото, психическото и икономическото благосъстояние на населението по света. Тя оказва прекомерен ефект върху по-възрастните хора, хората с отслабена имунна система и хората, страдащи от ХНБ, които са изложени на по-висок риск от тежки симптоми или смърт (6). Подобно на ХНБ, COVID-19 също оказва непропорционално въздействие върху населението в неравностойно положение. Това увеличава съществуващите неравенства в здравеопазването и потвърждава необходимостта от справяне с ХНБ от холистична гледна точка, включвайки перспектива за равенството и адресирайки социалните детерминанти на здравето.

Макар нарастващите нива на човешки и финансови загуби, свързани с хроничните заболявания, да започват да привличат политическо внимание на национално и европейско равнище, не се предприемат достатъчно мерки нито за предотвратяване или забавяне на появата на хронични заболявания, нито за ефективен контрол на хроничните заболявания след тяхната поява.

CHRODIS-PLUS (2017–2020 г.) е инициатива, финансирана от Европейската комисия и 42 участващи организации от 21 европейски държави.

Съвместното действие CHRODIS-PLUS насърчава имплементирането на политики, стратегии и интервенции, идентифицирани в съвместното действие за хронични заболявания и популяризиране здравословното остаряване през целия живот (JA CHRODIS) (2014–2017 г.). Основните му дейности включват:

- 16 политически диалога, които допринесят за информиране, разработване или прилагане на политика за подобряване на действията за борба с хроничните заболявания;

- 21 имплементирани пилотни проекта, съсредоточени в четири основни области:

- 1) Промоция на здраве и първична профилактика**
- 2) Модел за интегрирани грижи при полиморбидност**
- 3) Насърчаване на качествени грижи за хора с хронични заболявания**
- 4) Заетост и хронични заболявания**

Ресурси на съвместното действие CHRODIS PLUS за намаляване на тежестта от ХНБ

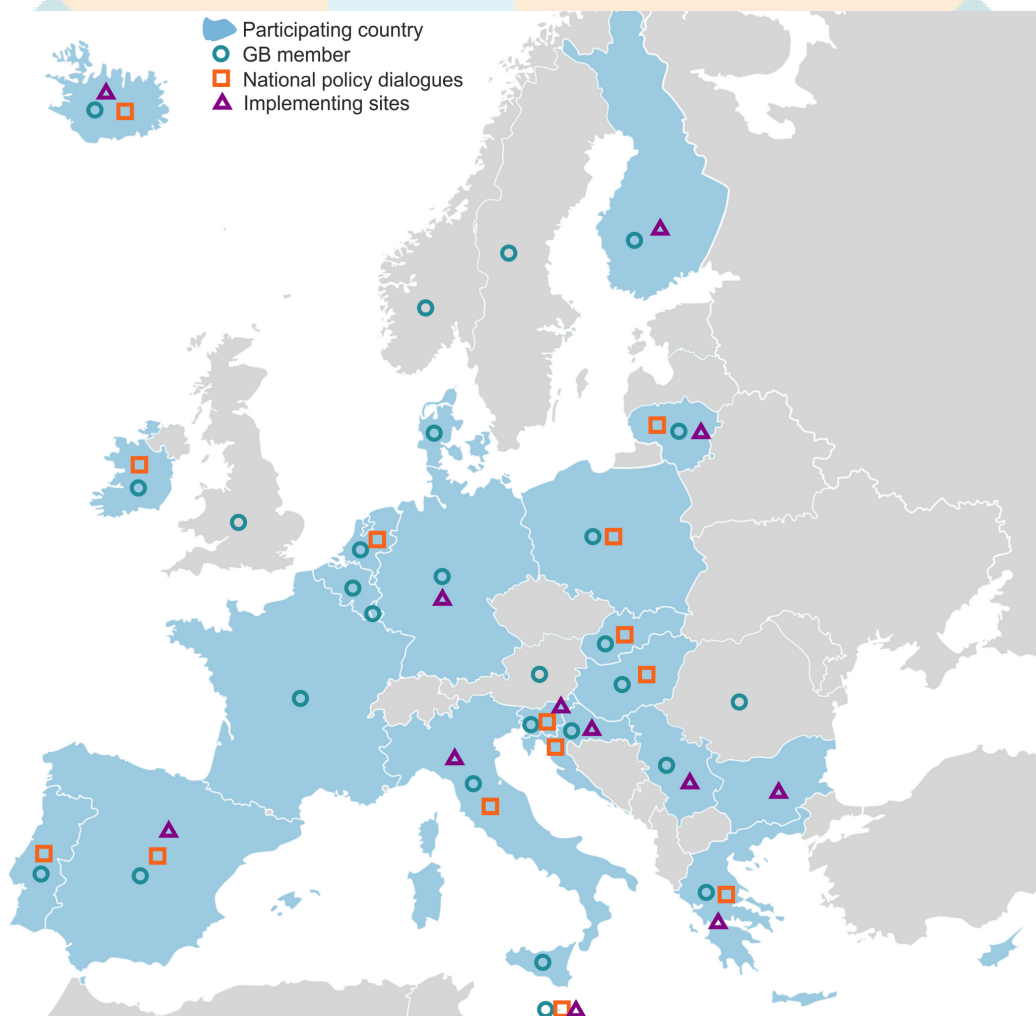
По време на съвместното действие CHRODIS PLUS бяха ангажирани 42 партньорски организации от 21 европейски държави в разработването, усъвършенстването и тестването на инструменти (например добри практики, модели за грижи) за намаляване на тежестта от ХНБ. Въз основа на наученото от съвместното действие CHRODIS (2014–2017 г.), инструментите бяха тествани за възможността да бъдат приложени в различна среда.

16 политически диалога (14 на национално равнище и 2 на европейско равнището) допринесоха за предоставяне на информация, разработване или прилагане на политика за подобряване на действията за борба с хроничните заболявания.

Бяха организирани 14 национални политически диалога по методологията на CHRODIS PLUS за политически диалог. Това е един полезен инструмент, който може да бъде прилаган и в други области на изследвания за различни политики. Диалозите идентифицираха политики или промени в съществуващите политики и законодателства, които могат да се справят с основните рискови фактори на хроничните заболявания. Идентифицирани са и са ангажирани разнообразна група от заинтересовани страни (например държавни служители, технически съветници, политици, национални министерства, многостранни организации, професионални асоциации/сдружения на пациенти, НПО, индивидуални „лидери“ и предприемачи в областта на политиките). Всички диалози доведоха до планове за действия.

Повече информация за методологията за политически диалог на CHRODIS PLUS и изводите от политическите диалози можете да намерите [тук](#).

Деятности на CHRODIS PLUS в цяла Европа

Ресурси на съвместното действие CHRODIS PLUS за намаляване на тежестта от ХНБ

Имплементирани са 21 пилотни проекта, фокусирани върху четири основни области, които доведоха до следните резултати

1) Помощия на здраве и първична профилактика

Изводи от прилагането и осъществяването на 5 добри практики на 8 места
[Доклад и препоръки](#)

Мрежа за промоция на здравето на работното място в Ломбардия: Има за цел да постигне по-добри условия за здраве на работното място, като ангажира и засилва сътрудничеството между служителите и основните заинтересовани страни: сдружения, синдикати и регионалната здравна система.
[Начална страница](#) и [Портал за най-добри практики](#)

Проект „Активно училище“: Има за цел да увеличи физическата активност при децата чрез развитие на физически активна и физически образована училищна общност.

[Начална страница](#) и [Портал за най-добри практики](#)

JOGG („Млади хора със здравословно тегло“):

Насърчава всички хора в даден град, село или квартал да превърнат здравословното хранене и физическата активност в лесен и привлекателен начин на живот за младите хора.

[Начална страница](#) и [Портал за най-добри практики](#)

„Кутия за играчки“: Има за цел да популяризира здравословния начин на живот в ранна детска възраст, за да се предотврати затлъстяването. Включва промени по отношение на средата и групови интервенции.

[Начална страница](#) и [Хранилище на CHRODIS](#)

„Успешно стареене“: 6-месечна комбинирана програма, разработена в Исландия, за подобряване нивата на физическа активност на възрастните хора и техните навици, свързани със здравето.

[Начална страница](#) и [Портал за най-добри практики](#)

За още интервенции вижте [Хранилището за добри практики на CHRODIS](#).

2) Модел за интегрирани грижи при полиморбидност

Моделът има за цел да преодолее предизвикателствата, свързани с фрагментираните грижи. Широко приложимият модел предлага 16 компонента за подобряване на грижите за полиморбидни пациенти. Структурираният подход подкрепя доставчиците на грижи, подобрява резултатите и има за цел да оптимизира използването на ресурсите.

Моделът беше оценен на практика от 5 пилотни екипа, доказвайки приложимостта си в различни контексти на местно ниво. Имплементирането на пилотните проекти донесе полза на 3500 пациента.

[Резултати от фазата преди имплементиране](#)
[Оценка на пилотното изпълнение на модела](#)

3) Насърчаване на качествени грижи за хора с хронични заболявания

Инструмент за критерии за качеството и препоръки (QCR). Инструментът за критерии за качеството и препоръки (QCR) представлява основен набор от критерии за качество, които могат да се прилагат в различни области на здравеопазването (превенция, грижа, промоция на здраве, образование и обучение) и които са достатъчно общи, за да се прилагат в държави с различни политически, административни, социални и здравни организации. Той съдържа 9 критерия за качество, поставени в 39 категории, които са класифицирани и оценени, вземайки предвид крайната цел да подобрят превенцията и качеството на грижите за хората с хронични заболявания.

Насоките за прилагане на инструмента QCR за подобряване на качеството на грижите за хора с хронични заболявания описва цялостния процес на прилагане (включително потенциала за прилагането му в друг контекст), посочва последиците от използването му и предлага следващи стъпки за насърчаване на качествени грижи за хора с хронични заболявания. [Връзка към Насоките](#)

4) Заетост и хронични заболявания

Работна кутия на CHRODIS PLUS относно заетостта и хроничните състояния

Работната кутия съдържа два инструмента: 1) Инструмент за обучение на ръководители за приобщаване и работоспособност на хора с хронични заболявания и 2) Инструментарий за работни места – насърчаване на благосъстоянието, здравето и участието в работната дейност на служителите.

Той е насочен конкретно към ръководители, отдели за човешки ресурси и отговорници по ЗБУТ и им предоставя контролни списъци, за да улесни разбирането за необходимите интервенции, както и инструменти за измерване на работоспособността на служителите с хронични заболявания, както и им помага да генерират практически действия за структуриране на работното място, което благоприятства здравето, както по отношение на структурната среда, така и по отношение на организационната култура и нагласи. [Работна кутия](#)

Около 20 имплементирани партньора от цяла Европа в работните области 1, 2 и 3 успешно използваха [стратегията CHRODIS PLUS](#) за прилагане и имплементиране на добри практики.

Визия за обмен на добри практики относно незаразните заболявания между държавите членки на ЕС

Причините за незаразните заболявания са комплексни, като обикновено те са комбинация от генетични, физиологични, социално-икономически, екологични и поведенчески фактори. Много фактори са извън здравната система и са пряко свързани с условията, в които се раждаме, живеем и работим, както и с нашата възраст. Предотвратяването, управлението и контролът на незаразните заболявания изисква цялостна визия (7) за имплементиране на ефективни стратегии.

За да разработи консенсусното изявление, съвместното действие CHRODIS-PLUS ангажира Ръководната група на Европейската комисия по въпросите на промоцията на здравето, профилактиката на болестите и контрола на незаразните заболявания (SGPP) и Управителния съвет на CHRODIS-PLUS (8) в процеса на съвместно дефиниране на визия и принципи за обмен на добри практики относно незаразните заболявания между държавите членки на ЕС. По време на съвместната си работа, те определиха и приоритетни области на действие, които включваха промоция на здраве, профилактика на заболяванията и прилагане на подхода „Здраве във всички политики“.

Всеобхватните европейски инициативи могат и да бъдат използвани, за да допринесат за постигането на определените приоритети. Това включва ключови приоритети в здравната, социалната и екологичната политика на ЕС, като Европейския зелен пакт и предложената стратегия „От стопанството до трапезата“, както и предложението Европейски план за борба с рака. Тези стратегии предлагат важна възможност за разработване и осигуряване на съгласуван отговор към предизвикателствата, свързани с неустойчивото производство на храни, изменението на климата и моделите на потребление (9, 10). Европейският зелен пакт е от основно значение за ангажимента на ЕС да изпълни Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. Насърчаването на устойчиво потребление на храни и улесняването на преминаването към здравословни и устойчиви режими на хранене, както и преминаването към „зелена икономика“ също са в съответствие с ангажиментите на държавите членки на ЕС, поети в рамките на Европейския стълб на социалните права (EPSR) (11).

Друг подходящ инструмент за създаване на политики е Европейското полугодие, което представлява основен механизъм за координация на икономическата и социалната политика в ЕС (12). Европейското полугодие предлага възможност на Европейската комисия и държавите членки да постигнат съгласие относно реформите, които трябва да бъдат предприети през следващата година, за справяне с най-големите предизвикателства, пред които е изправена всяка държава. Законодателните прецеденти на национално равнище или на европейско равнище също бяха подчертани в голяма част от политическите диалози на CHRODIS PLUS, като например тези, свързани с търговските определящи фактори за здравето, като Директивата на ЕС за тютюневите изделия или маркетинга на хранителни продукти, насочен към деца и подрастващи (13).

Повишеният обмен на практики и съгласуваните усилия между националните съставители на политики и тези на ниво ЕС по отношение на търговските определящи фактори за здравето биха могли да окажат пряк ефект върху борбата със затлъстяването, зависимостите и свързаното с тях въздействие върху тежестта от ХНБ. Сред предшестващите и предстоящите съвместни действия в областта на храненето са например съвместното действие в областта на храненето и физическата активност (JANPA) и съвместното действие за прилагане на утвърдени най-добри практики в храненето (JA BestReMap) (14, 15). По същия начин държавите членки и представителите на ЕС биха могли да се обединят около международни инициативи (например цели за устойчиво развитие (ЦУР)) за по-нататъшно дефиниране на действия на европейско, национално и местно равнище за справяне с важни въпроси, свързани със здравето, изменението на климата и въпроси, свързани с устойчивостта.

Заклучения и препоръки на CHRODIS PLUS за интегриране на добри практики по отношение на ХНБ в националните политики

Много участващи държави членки и/или регионални органи посочиха, че ще продължат с изпълнението на добрите практиките, започнали по време на съвместното действие CHRODIS PLUS, или ще инициират действия за надграждането им. Следващите полета описват заключения, направени от съвместното действие, примери за свързани действия, предприети по време на съвместното действие, и препоръки за улесняване на успешното интегриране на добри практики в национални политики с цел намаляване на тежестта от ХНБ.

Заклучение 1: Да се предприемат действия за премахване на пречките и разделението между секторите и нивата на управление, както и да се работи в посока създаване на системни решения

Действие на CHRODIS PLUS: Ролята на междусекторното сътрудничество в добрите практики за промоцията на здраве е проучена от партньорите в CHRODIS PLUS и изпълнителите на двадесет добри практики в цяла Европа. Повечето от идентифицираните практики включваха съвместна работа с над шест сектора извън сектора на здравеопазването. Опитът беше синтезиран, за да се определят междусекторните пречки и възможности, което доведе до формулирането на препоръки за междусекторно сътрудничество (обобщени по-долу).

Препоръки: Да се инвестира в обединяване на ефективна комбинация от различни партньори от различни среди и с различни умения и да се осигурят достатъчно ресурси за поддържане на сътрудничеството.

Да се определи споделена визия за проблема, който трябва да бъде решен и съобразен с общите цели, и да се използва планиран/систематичен подход на работа, подходящ за всички партньори.

Да се изградят връзки между сектори и дисциплини чрез ефективно лидерство.

Заклучение 2: Да се увеличи използването на инструменти за обмен на знания в държавите членки на ЕС

Действие на CHRODIS PLUS: В рамките на всички различни области на работа партньорите от CHRODIS PLUS разработиха, приложиха и утвърдиха инструменти, като методологията за политически диалог на CHRODIS PLUS и Стратегията за изпълнение на CHRODIS PLUS, за да подпомогнат обмена на знания или да генерират нови знания в рамките на държавите членки на ЕС и между тях.

Препоръка: Прилагане на утвърдени инструменти и рамки (като стратегията за предаване и изпълнение на CHRODIS PLUS) с цел подпомагане обмена на знания в рамките на държавите членки на ЕС и между тях. При обмена на практики е необходимо различията на местно ниво (например културни аспекти, социални и организационни структури), които могат да повлияят имплементирането на добрите практики, да бъдат внимателно разгледани и взети под внимание.

Заклучение 3: Свързване на националните/регионалните стратегии и планове в областта на ХНБ със съществуващите цели в областта на здравето и устойчивото развитие

Действие на CHRODIS PLUS: Голяма част от дейностите на CHRODIS PLUS са свързани с национални, регионални и глобални стратегии в областта на ХНБ. Един такъв пример включва холандската добра практика „JOGG“ („Млади хора със здравословно тегло“). Няколко елемента от практиката бяха прехвърлени в Исландия и приложени за укрепване на националната програма за насърчаване на здравето.

Препоръка: Улесняване процеса на хармонизация с вече съществуващи национални политики чрез адаптиране на практиките към местните потребности и характеристики и осигуряване на ясна рамка и инструменти в подкрепа на обмена, прилагането и оценката на резултатите от интегрирането на добрите практики.

Заклучения и препоръки на CHRODIS PLUS за интегриране на добри практики по отношение на ХНБ в националните политики

Заклучение 4: Да се осигурят адекватни икономически, технически и човешки ресурси за обмена, имплементирането и устойчивостта на дадена добра практика, като същевременно се надгражда върху „онова, което работи“ в момента и се отчита ценния опит и потенциала на съществуващия персонал.

Действие на CHRODIS PLUS: Политическият диалог на европейско равнище по въпросите за финансиране на промоцията на здраве и профилактиката на хронични заболявания достигна до заключението, че бъдещите бенефициери на фондовете на ЕС трябва да притежават необходимите знания и капацитет, за да се осведомяват относно подходящите възможности за финансиране, да кандидатстват за финансиране и след това да усвояват средствата и да управляват успешно свързаните с тях проекти. Изграждането на този капацитет и осведоменост сред бенефициерите на всички равнища на управление следва да бъде един от основните приоритети за бъдещи действия в тази област.

Препоръки: Да се използват средства на ЕС и икономически стимули за насърчаване на изпълнението на общите цели и насърчаване на дългосрочното интегриране и устойчивост на добрите практики.

Да се окаже подкрепа на всички организации (особено на малките организации), за да са наясно с възможностите за финансиране и/или съчетаване на проекти за инвестиции, и да ги следят.

Да се укрепи ролята и капацитета на междинните действащи лица (например между национално и регионално равнище) за подобряване на потока от информация и възможностите между всички равнища на управление.

Заклучение 5: Да се подкрепи и улесни вземането на решения, основани на доказателства, относно политиката и практиката в областта на ХНБ.

Действие на CHRODIS PLUS: Моделът за интегрирани грижи при полиморбидност е оценен на практика от 5 пилотни екипа, за да се докаже приложимостта му в различен контекст на местно. Въз основа на местния опит и на знанията, участващите партньори адаптираха модела към конкретните характеристики на здравните грижи на местно ниво и разработиха специфични за държавата варианти на модели за прилагане му на местно равнище. 3 от 5-те пилотни места за изпълнение потвърдиха по-нататъшно разширяване на пилотните проекти на територията на цялата страна.

Препоръки: Да се изгради политическа подкрепа и да се включат нови практики в съществуващите политически стратегии; да се гарантира, че резултатите от тяхното прилагане се съобщават ефективно на съставителите на политики и други ключови заинтересовани страни в подкрепа на изготвянето на политики, основани на доказателства.

Да се отчете значението на промоцията на здраве за предотвратяване на ХНБ и да се увеличи използването на най-добри практики за подобряване на здравето и профилактика на заболяванията. Да се използват различни инструменти, като портали за най-добри практики, за да се подпомогне интегрирането на политики, основани на доказателства (и да се извлекат поуки за тяхната приложимост и възможност за разширяване, както и за тяхната оценка във времето) (16, 17).

Пълният списък с препратки можете да намерите [тук](#).